

Theoretical Concerns Regarding the Role of Mass-Media in the Social Construction of Democracy in Republic of Moldova

Zinaida GRIBINCEA¹

¹ PhD Student, Doctoral School of Sociology, University of Oradea, Romania, zinaida_gribincea@yahoo.com

Abstract: Today, mass media plays an important role in reflecting on all social fields, including the political sphere and the evolution of democratic processes. The state of democracy in a state is influenced by a multitude of factors, which interfere with each other, but also by the media's ability to function from the perspective of the role of "watch dog for democracy". In recent years, according to national and international assessments, the Republic of Moldova faces a series of social - political problems, which determine the deviation from the principles and norms of democratic functioning of the state, the establishment of a party dictatorship and the emergence of the democracy deficit. The contribution of the media in the democratization processes, especially in the context of post-Soviet countries, is indisputable from a double perspective: the press institutions acquire a new model of functioning after the totalitarian period, restrictive in the field of journalistic practices and within society, in which citizens opt for democracy, the collective memory of past events is still maintained. Political communication through mass media, as well as the reflection of political events, generate opinions, reactions, behaviors, in a society in which remembering, as a process of collective memory, can generate associations, nostalgia and ambiguity in the consciousness of the masses which are only just getting used to the democratic exercise.

Keywords: *mass-media; democracy; social construction of democracy.*

How to cite: Gribincea, Z. (2019). Theoretical Concerns Regarding the Role of Mass-Media in the Social Construction of Democracy in Republic of Moldova. *Journal for Ethics in Social Studies*, 3(1), 01-15. doi: 10.18662/jess.17

Introducere

Conform Organizației Internaționale Freedom House (Freedom House, 2019), pentru al 13-lea an consecutiv, democrația este în retragere în întreaga lume. Evaluarea respectivă plasează Republica Moldova în clasamentul statelor parțial libere, mai aproape de zona nedemocratică și societățile totalitare. Acesta este un barometru important privind implicarea partidelor politice și a societății, în general, în construcția democrației în stat. Instabilitatea politică și nerespectarea normelor democratice, influențează toate subsistemele sociale, precum economia, jurisprudența, mass-media etc. Republica Moldova este parțial liberă și în clasamentul libertății economice, realizat de Fundația americană Heritage și revista The Wall Street Journal (Heritage & The Wall Street Journal, 2019), care evaluează gradul de deschidere a economiilor naționale. Astfel, Moldova se situează pe locul 40 printre cele 44 de state din regiunea Europei, depășind doar Rusia, Belarus, Grecia și Ucraina, iar scorul său global este sub mediile regionale și mondiale. Potrivit experților, motivele din cauza cărora Republica Moldova nu reușește să devină prosperă sunt corupția endemică și Rusia.

Potrivit unui studiu realizat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” în cooperare cu IDEA International, situația nu este mai bună nici pe direcția democrației locale. Conform rezultatelor obținute în cadrul cercetării ”Starea Democrației Locale în Moldova - 2017, care reprezintă o analiză a particularităților socio-economice, politice și de guvernare, cetățenii au evaluat mixt starea democrației locale în Republica Moldova, aceasta fiind o reflecție fidelă a provocărilor și a deficitului democrației funcționale la nivel național. Structura organizatorică a evaluării s-a axat pe trei direcții conceptuale și anume: cetățenia, justiția și drepturile egale; reprezentare și instituții democratice la nivel local; inițiative cetățenești și participare cetățenească. (IDIȘ Viitorul, 2017). Aceleași concluzii, privind declinul democrației, au fost reiterate în raportul *Națiunile în Tranzizie- 2017*, elaborate de Freedom House (Freedom House, 2017). Conform acestuia, Republica Moldova este un stat în tranziție, reieșind din indicatori analizați: procesul electoral, libertatea presei și a societății civile, independența justiției și amploarea corupției. Raportul scoate în evidență toxicitatea populismului pentru edificarea democrației, fenomen specific și sferei politice din Republica Moldova.

Tranziția Republicii Moldova la forma de guvernare democratică, este una specifică, în linii generale, țărilor post-totalitare, în care se atestă

perioade de evoluție și involuție a proceselor democratice. După declararea independenței Republicii Moldova, procesul de democratizare, adică de instituționalizare a libertății, a constat, de fapt, în împrumutarea formelor de organizare politico-statală, de apărare a drepturilor cetățenești, de autoorganizare în instituții civice, etc. În acest proces de democratizare, Republica Moldova a fost asistată de instituții internaționale, precum Consiliul Europei, OSCE sau organizații financiare internaționale, care au susținut restructurarea social-economică, precum Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional. O astfel de instituționalizare a libertății nu putea avea drept rezultat imediat, decât edificarea unei democrații de vitrină sau a unei democrații imitative. Noțiunile respective sunt utilizate de sociologi și politologi, pentru a sublinia că acest tip de democrații sunt marcate de distorsiuni pe multiple direcții.

Aceste democrații sînt influențabile și pot evolua, atît spre democrația autentică, cît și în sens invers. În această ordine de idei, pentru evoluția din Republica Moldova este importantă experiența țărilor Europei Centrale, pe de o parte, și a Comunității Statelor Independente (CSI), pe de altă parte. Primele au reușit să evolueze rapid de la *democrația imitativă* la cea *autentică*, în înțelesul occidental al acestui termen. Evoluțiile pozitive din țările Europei Centrale au fost influențate puternic de “tentația” promisiunilor de aderare la Uniunea Europeană, care e constituită în baza unui set de valori și standarde imperative pentru viitorii membri. Pe de altă parte, în cadrul CSI, unde s-a pomenit și Republica Moldova, nu au existat standarde și valori care să favorizeze trecerea de la democrația imitativă la cea autentică. Din contra, erau create impedimente pentru a nu admite ruperea statelor-membre din acest spațiu. De aceea, în unele țări CSI democrațiile imitative au evoluat în direcția autoritarismului. În acest context, de la declararea independenței până în prezent, societatea se confruntă cu o stare de confuzie socială privind orientarea vectorului politic spre est sau vest. Această poziție a societății este confirmată de rezultatele înregistrate de către forțele democratice la scrutinele electorale de nivel local și național, care s-au desfășurat din perioada declarării independenței până în prezent (Cernencu & Boțan, 2009).

Reieșind din situația actuală, Republica Moldova se confruntă cu o serie de probleme, care perturbă procesul de democratizare, precum corupția, îngrădirea libertăților de exprimare, lipsa independenței justiției și a mass-mediei, etc., deși, la nivel de legislație, se declară o țară independentă, democratică, care are drept obiectiv integrarea europeană și respectarea valorilor democratice.

Involuția la capitolul democrație reprezintă și un indicator al libertății mass-mediei, astfel, potrivit raportului *Freedom House* (Freedom House, 2019), libertatea presei s-a erodiat la nivel mondial. În raportul respectiv, este specificat faptul că, libertatea presei este în declin în întreaga lume, iar în statele cu democrații fragile, liderii politici utilizează o serie de instrumente financiare și legale pentru a-i reduce la tăcere pe jurnaliștii independenți și susțin, în același timp, mass-media aservită regimului. De asemenea, în ultimii ani, liderii liberali ai democrațiilor fragile, aplică diverse instrumente și pârgii pentru a implica presa în scopul de a rămâne la putere. În raport este specificat faptul că în țările unde s-a înregistrat o creștere a populismului, s-a observat și existența unei piețe media, care înregistrează probleme sistemice, cum ar fi interferențele intereselor politice și economice, devenind, astfel, vulnerabile la liberalism, iar în anumite țări, mari segmente de populație nu primesc informații imparțiale.

Conform raportului Organizației Reporteri fără Frontiere (RSF) ("Libertatea presei", n.d.), cu privire la ratingul libertății presei pentru anul 2019, Republica Moldova a pierdut treizeci și șase de poziții în ultimii șase ani la capitolul libertatea presei, ocupând locul 91 din cele 180 de țări monitorizate. Precizăm că, din anul 2013 până în prezent, libertatea presei în țara noastră a fost în cădere liberă: în anul 2017, în topul RSF Moldova deținea poziția 80, în 2016 – se situa pe locul 76, în 2015 – pe locul 72, în 2014 – avea poziția 56, iar în anul 2013 poziția - 55. Astfel, în ultimii șase ani Republica Moldova a pierdut 36 de poziții. În raport sunt specificate principalele cauze, care au determinat această situație constă în faptul că politica editorială a mass-mediei moldovenești este influențată de interesele politice și de afacere ale proprietarilor instituțiilor mediatică. De asemenea, independența jurnaliștilor, calitatea presei, concentrarea proprietăților din media, lipsa de independență a autorității de reglementare a audiovizualului sunt alte probleme specifice sectorului mediatic din Republica Moldova. În general, raportul descrie landșaftul mediatic din Republica Moldova drept unul divers, însă extrem de polarizat. Reieșind din informațiile reflectate în raport, Christophe Deloire, secretarul general al RSF, a menționat că în aceste condiții crește pericolul pentru modelul democratic în societate, în timp ce discursul politic, uneori abia perceptibil, alteori evident, conduce spre o atmosferă de război civil, în care jurnaliștii joacă rolul de țapi ispășitori. ONG-ul respectiv, evaluează în fiecare țară pluralismul, independența mass-mediei, cadrul legal, autocenura, transparența, etc.

1. Complexitatea democrației ca fenomen

Elaborarea unei baze teoretice pentru analiza fenomenului construcției sociale a democrației necesită o bază teoretică pluridisciplinară, reieșind din complexitatea democrației ca fenomen, dar și a factorilor care stimulează sau stagnează progresul democratic. O dimensiune importantă a guvernării democratice se referă la transparența deciziilor politice și reacțiile opiniei publice la acțiunile puterii, mass-media fiind o platformă de comunicare, menită să asigure interacțiunea dintre elita politică și societate. Evaluările față de performanțele puterii politice sunt, de asemenea, un indicator a democrației. Opiniile față de guvernanți sunt modelate de experiența directă a cetățenilor, dar și de mesajele, reprezentările și interpretările evenimentelor politice de către sistemul mediatic. Relația dintre sistemul politic și opinia publică îmbracă forme variate în funcție de caracteristicile regimului politic, de orientarea ideologică a elitelor guvernante și, în anumite cazuri, chiar de personalitatea actorilor politici. Stadiul actual al democrației în R.M. este un rezultat al politicii guvernamentale, existând o disonanță perceptivă accentuată, între elite și societate progreselor înregistrate la acest capitol.

Conform rezultatelor unui studiu realizat de Asociația Sociologilor și Demografilor din Moldova, ce cuprinde evaluarea datelor obținute în urma desfășurării sondajelor de opinii efectuate în perioada anilor 2008-2014, ce vizau influența problemelor sociale asupra dezvoltării proceselor democratice, s-a constatat că cetățenii R.M. sunt optimiști cu referire la continuarea reformelor democratice, deși multiplele probleme sociale care au existat cu 10-15 ani în urmă nu au dispărut, dar, s-au acutizat și, în consecință, au contribuit la deteriorarea principalelor caracteristici sociale („Procese de democratizare în Republica Moldova”, 2014).

Pornind de la premisa socială a vectorului de dezvoltare democratică, până în prezent, în Republica Moldova, gradul de satisfacție față de guvernările democratice se află în declin, fapt reflectat în rapoartele instituțiilor abilitate și în materialele de presă. Această constatare reprezintă un tablou dublicitar, în care, pe de o parte, partidele aflate la guvernare, militează pentru democrație, iar reformele implementate au efect invers, restrictiv.

O teorie consistentă asupra democrației, care este invocată, ca sistem de referință în cercetarea acestui fenomen, este cea a politologului italian Giovanni Sartori. Acesta face o distincție între democrația pe orizontală și democrația pe verticală. Conform autorului, democrația pe orizontală, include toate elementele importante, precum: pluralismul politic, dreptul la vot, competiția

dintre partide și grupuri de interese, libertatea opiniilor, participarea politică a cetățenilor, alegeri libere și diverse forme de consultare a populației, privind politicile avansate de partide sau care necesită o abordare mai specială, recurgerea la referendum, ca instrument a democrației directe. Astfel, din punct de vedere legal și formal, sistemele democratice moderne, au eliminat restricțiile în ceea ce privește participarea politică a cetățenilor, însă, în același timp, nu toți cetățenii beneficiază de condiții sociale, materiale și economice egale de participare politică. Spre deosebire de prima, democrația pe verticală, se referă la procesul decizional care se produce în interiorul sistemului politic, creat după regula majorității, conform căreia, guvernarea se pliază pe legile elaborate de instituțiile deliberative ce corespund democrației reprezentative. În această ordine de idei, teoria lui G.Sartori este esențială pentru a caracteriza democrația ca sistem de guvernare, în care democrația orizontală reprezintă fundamentul democratic, iar cea verticală, se referă la mecanismele puterii democratice. Reieșind din aceasta, participând la vot, cetățenii decid cine vor fi cei care vor decide pentru ei (Sartori, 1999). Prin prisma modelului lui Sartori sunt explicabile percepțiile privind dualitatea comportamentului elitelor politice, care poate devia, după alegeri de la principiile și normele democratice.

2. Democrația în Republica Moldova

O anomalie a guvernării democratice constă în concentrarea puterii de către un partid, fapt abordat frecvent în mediile de informare cu referire la situația politică din Republica Moldova. În ultimii ani, a prins contur teoria despre statul capturat care, deși n-a fost consolidată, până în prezent, din punct de vedere teoretic, se regăsește în discursul cotidian și a partidelor de opoziție. Conform Constituției (art. 1), Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate (Constituția Republicii Moldova, 1994), prin aceasta, un stat de drept, este cel care revendică un regim politic democratic și garantează drepturile și libertățile fundamentale cetățenești. Prin definiție, statul de drept semnifică acel sistem de organizare socială în care legile cu un conținut clar sunt cunoscute publicului; au la bază sistemul de valori general-umane recunoscute; sunt aduse la îndeplinire în mod nepărtinitor, egal și echitabil de către autoritățile publice ce se supun legii; sunt garantate în realizare de către o justiție accesibilă imparțială și independentă. În Constituțiile țărilor posttotalitare au ținut cont de acești factori într-un mod cât se poate de original. Astfel, în Preambulul la

Constituția Republicii Moldova din 1994 sunt enumerate prioritățile întregii societăți, nu ale statului: statul de drept, pacea civilă, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, dezvoltarea liberă a personalității, echitatea și pluralismul politic (Guceac, 2009). Conceptul de stat capturat a apărut ca reacție la încălcarea principiilor statului de drept, precum: supremația legii, respectarea și garantarea drepturilor și a libertăților omului, principiul echității și dreptății, a democratismului și a pluralismului politic. Din această perspectivă, unii politicieni, analiști politici, jurnaliști sau cercetători ai fenomenului stat capturat, invocă acest termen în contextul în care, nu sunt respectate garanțiile de ordin juridic, economic, social și politic ale edificării statului de drept. Despre situația privind statul capturat Republica Moldova, s-a discutat în cadrul conferinței *Moldova – stat capturat*, care s-a desfășurat la Chișinău, fiind organizată de Asociația obștească Transform Moldova, parte componentă a organizației internaționale Transform Europe (“La Chișinău va avea loc conferința..”, n.d.). La același subiect, Parlamentul European a adoptat o Rezoluție (5 iunie 2018), privind situația din Republica Moldova în care s-a specificat faptul că democrația este în pericol, fiind un stat capturat, condus de o grupare politică netransparentă, care poate fi numită corporație privată. Invalidarea alegerilor locale, sechestrarea justiției și capturarea mass-mediei sunt argumente în favoarea teoriei statului capturat, iar viziunea proeuropeană este departe de realitate (“Parlamentul european a adoptat”, n.d.).

După constituirea noului legislativ, ca urmare a alegerilor din februarie 2019, a fost adoptat proiectul de hotărâre de recunoaștere a Republicii Moldova ca „stat capturat” deși, PSRM, partid aflat la guvernare, a răspuns negativ inițiativei blocului ACUM de a declara Republica Moldova stat capturat. De fapt, concentrarea puterii de către un partid, dar și accesarea la conducere a unor personaje politice contradictorii, pot avea impact asupra declinului democrației.

O componentă importantă a domeniului politic o reprezintă cultura politică, astfel, studierea sferei politice prin prisma acestui fenomen, constituie unul din aspectele importante ale analizei politice a realității curente din Republica Moldova. Când se ia în discuție starea calitativă a tinerelor democrații care este apreciată, de regulă, după volumul drepturilor politice și al libertăților civice (Ignătescu, 2013), majoritatea experților internaționali exprimă unanim opinia potrivit căreia, deși în țările în tranziție se păstrează hegemonia ideologică a democrației, tendința generală de dezvoltare în ultimul deceniu rezidă în stingerea treptată a libertății, în sporirea dezordinii, în nerespectarea drepturilor omului, în scăderea eficienței puterii legislative și judecătorești, în corupție, în mărirea

privilegiilor cercurilor politice conducătoare etc. O astfel de apreciere este aplicată astăzi, în fond, vizavi de toate țările care sunt antrenate în procesul de reformare democratică, indiferent de trecutul lor istoric.

În condițiile de conservare a tendințelor de diminuare a calității democrației, un șir de țări din Europa de Est, cum sunt Polonia, Cehia, Ungaria, demonstrează, totuși, precum afirmă experții internaționali, un nivel mai avansat de dezvoltare a culturii politice decât în majoritatea regimurilor electorale ale fostei Uniuni Sovietice. În virtutea acestor circumstanțe, regimurile menționate, cu excepția Țărilor Baltice, analiștii internaționali le includ într-o grupă aparte, adeseori denumite țări *căzătoare, falimentare, imitatoare* de democrație. La acest șir de țări este raportată și Republica Moldova (Puterea politică, 2010).

Tranziția de la socialism la democrație se asociază, inevitabil, și cu semnificații politice, ideologice, economice, finalitatea transformărilor fiind menite să genereze performanțe pe aceste dimensiuni și o consolidare a progresului democratic. Tranziția reprezintă o trecere lentă sau bruscă de la o stare, o situație, de la o idee la alta, presupune o schimbare, o trecere de la o structură la alta într-o perioadă de timp mai scurtă sau mai îndelungată. În cazul Europei de Est, în special, în spațiul postsovietic, procesul de tranziție a plecat de la o economie centralizată, din punct de vedere economic, de la o dictatură, din punct de vedere politic. O serie de factori dovedesc că atât tranziția economică cât și cea politică încă nu și-au atins scopurile propuse inițial, de a ajunge la ceea ce se numește democrație consolidată. În primul rând este vorba de lipsa unei schimbări radicale în plan intelectual, moral a vechilor mentalități și obiceiuri și încercarea readaptării acestora la cerințele noilor conjuncturi. Tranziția intelectuală se constituie ca o premisă, o bază pentru toate celelalte componente ale tranziției. Tranziția intelectuală cuprinde mai multe elemente care poate, uneori, depășesc înțelegerea curentă a cuvântului, dar care se consideră a fi parte componentă a unui anumit tip de schimbare în ceea ce privește mentalitățile, obiceiurile, modul de gândire, ideile, opiniile, atitudinile etc. (Marin, 2004).

Republica Moldova se încadrează în categoria țărilor aflate în tranziție la democrație, astfel, pentru realizarea studiului propus, vom analiza diverse studii și cercetări, care abordează particularitățile evolutive și provocările ce necesită a fi depășite pentru consolidarea unei democrații autentice. În acest sens, sunt utile studiile, care reflectă acest proces, din punct de vedere teoretic (Olimid, 2008), și evolutiv, cu referire la statele post-comuniste, prin definirea variabilelor conjuncturale, precum parametrii schimbărilor de regim, importanța opțiunilor și a strategiilor actorilor politici în procesul de tranziție și încorporare în proiectul european (Bokker, 2005).

În mod cert, mass-media modelează prin discurs mentalitatea cetățenilor, tranziția intelectuală și însușirea valorilor europene, deși „acceptarea acestora în calitate de principii majore ale existenței sociale contemporane se dovedește a fi un exercițiu dificil, în special, în unele spații dominate de turbulențe ideologice, confuzii identitare și atitudini ostentative” (Moraru, 2016).

Evoluția Republicii Moldova spre democrație, are caracteristici comune cu alte state care s-au dezagregat de la URSS sau au împărțit ideologia sovietică, dar și particularități de ordin geopolitic și de politică internă, care face diferența între ele. Tranziția la o guvernare democratică este marcată de probleme și dileme de diferit ordin, rezolvarea cărora, este necesară pentru a construi un stat cu o democrație consolidată. Referitor la democrația consolidată, este importantă agregarea celor cinci arene: societatea civilă, societatea politică, eficiența statului, economia și regula legii (Sakwa, 2008).

Consolidarea democrației este un obiectiv a statelor care optează pentru integrare în UE, iar în acest context, procesul respectiv depinde de o serie de variabile dependente și independente, care se referă la determinatele economice, politice și socioculturale interne ale statelor pretendente (Bandelja & Finleyb & Raduc, 2015).

3. Mass media ca element constitutiv al sistemului social în Republica Moldova

Mass-media este unul dintre elementele constitutive ale sistemului social, care are un rol esențial în reflectarea și construcția socială a realității, inclusiv, în evoluția și consolidarea democratică a statului Republica Moldova. Potrivit unui studiu național, realizat de Magenta Consulting în noiembrie, 2018, ca parte a proiectului "Presa în sprijinul democrației, incluziunii și responsabilității în Moldova" (MEDIA-M), care are ca scop promovarea dezvoltării mass media independente și profesionale, și crearea unui sector media mai rezistent la presiunile politice și economice, în Republica Moldova, cetățenii sunt satisfăcuți de mas-media în proporție de 40 %, 44% dintre respondenți consideră că ar putea deosebi "greu" sau "foarte greu" când mass media dorește să manipuleze sau să schimbe părerea cetățenilor, iar 85% dintre participanții la studiu sunt de părere că știrile difuzate la canalele de televiziune din Republica Moldova sunt influențate mult sau foarte mult de politică (Magenta Consulting, 2008).

Realitatea socială este, astfel, un "produs al procesului de negociere a sensului pe care actorii comunicării îl oferă, iar comunitatea socială este o

comunitate interpretativă. Unul și același concept, care definește, de exemplu, un fenomen, o normă sau o valoare socială, are sensuri multiple, care este negociat de comunitatea interpretativă (Sandu, 2015).

Jurgen Habermas, a relevat faptul că prima condiție a comunicării este nevoia celor care participă la ea de a se simți liberi în comunicare, în condițiile în care aspectul cognitiv este totdeauna secundar în raport de aspectul interacțiunii prin comunicare, adevărul fiind în ultimă instanță, un efect al consensului comunicațional. Acțiunea rațională se dezvoltă în sfera comunicării, iar procesele care au loc în această sferă, sunt factori determinanți ai dezvoltării sociale. Discursul comunicațional, crează acel spațiu liber, în care indivizii, prin consens, pot influența asupra proceselor sociale, ca subiecți reali (Habermas, 2000).

4. Construcția socială a democrației prin acțiune comunicativă

Procesul de construcție a realității ia forma unei acțiuni comunicative pentru a ajunge la un consens interpretativ între realitatea individuală și structurile comunicativ-interpretative proiectate de mediul înconjurător față de indivizii sociali. Construcția socială a realității se referă la acțiunea comunicativă, iar prin aceasta, la procesul de negociere a interpretării. Odată ce strategiile interpretative sunt stabilite, ele devin constructe operaționale, iar acțiunea individului devine o acțiune socială (Sandu, 2016).

Influența mass-mediei asupra percepțiilor despre democrație, poate fi explicată prin prisma interacționismului simbolic. Herbert Blumer, fondatorul interacționismului simbolic delimitează trei premise principale (1969) în actul comunicării: „prima premisă este aceea că oamenii acționează față de lucruri pe baza semnificațiilor pe care le au pentru ei aceste lucruri. A doua este că semnificația acestor lucruri derivă sau se naște din interacțiunea socială a unui individ cu alți actori. A treia este că aceste semnificații sunt utilizate și modificate într-un proces de interpretare efectuat de individ în raportul său cu lucrurile pe care le întâlnește” (Mattelart & Mattelart, (2001).

Mass-media are capacitatea de a influența prin mesajul emis, unghiul de reflectare și tehnicile de cadrare a evenimentelor, percepțiile audienței cu referire la orice fenomen social. Persuasiunea, manipularea, tehnicile de propagandă mediatică, știrile false distorsionează sensul evenimentelor sociale, încălcând, prin aceasta dreptul la informare corectă și echilibrată, iar în perioada campaniilor electorale, aceste fenomene au un impact direct asupra situației politice și a evoluției democratice a statului. Influențarea este o componentă circumstanțială a comunicării.

În contextul noii teorii a comunicării, A. Mucchielli consideră că obținerea unui răspuns comportamental pozitiv de la publicul pe care dorim să îl influențăm (prin intermediul comunicării) nu se realizează doar pe baza unei presupuse “forțe a cuvântului” și a caracteristicilor emițătorului de mesaj (logos și ethos). El ne sugerează că trebuie să luăm în considerare situația în care se derulează acest proces de influențare, elementele care compun această situație și modalitățile prin care emițătorul redefinește aceste elemente. Conform lui Mucchielli, în cadrul explicațiilor clasice date de științele comunicării, influențarea receptorului se datorează solicitării, prin intermediul cuvintelor potrivite, a motivațiilor interioare, a emoțiilor sau a intereselor acestuia. Acest tip de explicație este însă unul de tip liniar: o cauză produce un efect. Sensul atitudinii celui influențat este dat de motivația, de interesul sau de emoția care i-au fost induse. Or, susține Mucchielli, acest tip de explicație nu ia în calcul situația în care se derulează fenomenul de comunicare. Toate cercetările actuale arată importanța fundamentală a situației (a contextului, a împrejurărilor) asupra felului în care este generat sensul conduitelor umane. Astfel, prin aportul a numeroase științe (psihologie, sociologie, semiotică, pragmatică lingvistică) s-a dezvoltat un concept “situaționalist” și “constructivist” al sensului. Conform acestuia, sensul unei expresii umane este elaborat de către diferiții actori prezenți, în funcție de percepția și interpretarea elementelor ce definesc pentru ei situația în care se află. Știința comunicării preia pe cont propriu ideea esențială potrivit căreia sensul ia naștere din realizarea unei relaționări între comunicare și situația în care se face comunicarea. Sensul apare deci dintr-o contextualizare (Stănciugelu, 2009).

Reieșind din aceasta, caracteristicile mesajului mediatic și impactul pe care îl produce depind, de contextul situațional social-politic, de valorile promovate de partidele aflate la guvernare și de modalitatea de interpretare a sensurilor de către audiență. Această stare de fapt este ușor detectabilă în contextul campaniilor electorale, votul fiind unul dintre elementele cheie a exercițiului democratic.

Manipularea prin simboluri la care recurge mass-media în campania electorală pot captiva electoratul, fiind astfel, posibil, ca în baza unor tehnologii electorale sofisticate, să se încadreze în sistemul politic, persoane care nu împărtășesc ideologia democratică.

De fapt, are loc o manipulare prin simboluri, aceasta fiind o formă prin care este ancorată o comandă de acțiune, prin intermediul transei consensuale. Sloganul *Candidatul apare, soarele răsare*, utilizat într-o campanie pentru alegerea Președintelui României, transformă, astfel, candidatul, într-o

imagine cosmică, atribuind politicianului simboluri transcendente, cunoscute în general, ca aparținând divinității (Sandu, 2014).

Concluzii

Numeroase studii scot în evidență o nouă paradigmă de guvernare ce include e-guvernarea, paradigmă ce împărtășește ideea că statul și guvernul se supun unei tranziții de la statul modern la un stat de rețea, bazat pe adoptarea logicii informaționale (Esmark, (2016) sau viziuni progresiste, privind guvernarea în societatea modernă, într-un mod în care să fie respectate și standardele de eficiență și democrația (Calmar& Loftager, 2014). Despre eficiența rețelelor de guvernare și măsura în care sunt utile la luarea deciziilor democratice și participare activă în procesul de stabilire a conținutului politicilor publice. Teoria post-liberală a democrației extinde și redefinește conceptul de democrație prin prisma noilor forme de interactivitate și guvernare (Serensen & Torfing, 2005).

Teoria competitivă a democrației în viziunea lui Joseph A. Schumpeter, concepe metoda democratică drept aranjament instituțional în care puterea și dreptul de a lua decizii se câștigă prin competiție pentru voturile cetățenilor, astfel, democrația este un rezultat al metodei competitive de recrutare a conducătorilor. Teoria respectivă poate fi analizată prin intermediul obiectivului de abordare cognitivă a raționalității și pe faptul că indivizii posedă diferite niveluri de conștiință și raționalitate. Schumpeter clarifică faptul că un atribut esențial al democrației este capacitatea de a înființa un sistem de guvernare capabil să lucreze chiar dacă există un nivel scăzut de raționalitate în rândul cetățenilor săi. Având în vedere această condiție, procesul de comunicare politică și persuasiune poate duce la două rezultate foarte diferite: o construcție socială echitabilă a instituțiilor democratice, în care lupta pentru voturi se realizează prin intermediul unei dezbateri critice între lideri și cetățeni, și o construcție incorectă, bazată pe prevalarea forțelor emoționale de persuasiune asupra raționalului și înșelăciunea liderilor, în detrimentul cetățenilor săi. Schumpeter sugerează că principalul element care favorizează o construcție echitabilă este eficacitatea forțelor concurente, care pot avansa elemente raționale în dezbaterile politice și autodeterminarea voinței cetățenilor. Acesta este un proces mai lent, dar care este eficient pe termen lung, nu doar ca să mențină democrația de la riscul de declin (Egidi, 2015).

Un aspect important privind participarea cetățenească se referă la comunicarea politică pe social media, care reprezintă o normalitate a secolului XX! și are un impact puternic asupra democrației. Acest fenomen

este cercetat în diferite domenii ale științelor sociale, fiind identificate avantajele comunicării politice în acest format, subliniind modul în care social media facilitează exprimarea politică, dar și mecanismele prin care un comportament de comunicare consolidează și revigorează o societate participativă în democrație (Gil de Zuniga & Huber & Straub, 2018).

References

- Bandelja, N., Finleyb, K., & Raduc, B. (2015). Democracy in Central and Eastern Europe: Test of early impact. *Journal East European Politics*, 31(2). Retrieved from <https://escholarship.org/content/qt6193z1wb/qt6193z1wb.pdf>
- Bokker, P. (2005). *Post-communist modernization, transition studies, and diversity in Europe*. *European Journal of Social Theory*, 8(4), 503–525. doi: 10.1177/1368431005059703 2016
- Calmar, S., & Loftager, A. (2014). Deliberative democratic governance. *Administrative Theory & Praxis*, 36(4), 510–529. doi: 10.2753/ATP1084-1806360404
- Cernencu, M., & Boțan, I.(2009). *Evoluția pluripartitismului pe teritoriul Republicii Moldova* [The evolution of pluripartitism on the territory of the Republic of Moldova]. Chișinău, Republic of Moldova: Arc.
- Egidi, M. (2015). *Schumpeter's picture of economic and political institutions in the light of a cognitive approach to human behavior*. *Journal of Evolutionary Economics*, 27(1), 139–159. doi:10.1007/s00191-015-0421-9
- Esmark, A. (2016). The informational logics of liberal democracy. Making sense of the nudging agenda. *Information Polity*, 21(2), 123–137. doi:10.3233/IP-160382
- Gil de Zuniga, H., Huber, B., & Straub, N. (2018). Medios sociales y democracia [Social media and democracy]. *Observatorio Social Media and Democracy*, 27(6).
- Guceac, I. (2009). Constituționalismul, democrația și libertatea – valori ale societății deschise [Constitutionalism, democracy and freedom - values of an open society]. *Akademos*, 2(13), 41-47.
- Habermas, J. (2000). *Conștiință morală și acțiune comunicativă* [Moral awareness and communicative action]. Bucharest, Romania: ALL.
- Ignătescu, C. (2013). *Abuzul de drept* [Abuse of rights]. Iași, Romania: Lumen.
- Ionescu, I. I. (1998). *Sociologii constructiviste: Anthony Giddens: dualitatea structuralului* [Constructivist sociologists: Anthony Giddens: Duality of the structural]. Iași, Romania: Polirom.
- La Chișinău va avea loc conferința Republica Moldova- stat capturat [The conference Republic of Moldova - captured state will take place in Chisinau]. (n.d.). Retrieved from

- <http://www.allmoldova.com/ro/news/la-chisinau-va-avea-loc-conferinta-republica- moldova-stat-capturat>
- Libertatea presei în Republica Moldova: am pierdut 36 de poziții în ultimii șase ani [Freedom of the press in the Republic of Moldova: We have lost 36 positions in the last six years]. (n.d.). Retrieved from <https://agora.md/stiri/56297/libertatea-presei-in-rm-am-pierdut-36-de-pozitii-in-ultimii-sase-ani>
- Mattelart, A., & Mattelart, B. (2001). *Istoria teoriilor comunicării* [History of communication theories]. Iași, Romania: Editura Polirom.
- Marin, I. (2004). Aspecte ale tranziției democratice est-europene [Aspects of the East-European democratic transition]. *Moldoscopie (probleme de analiză politică)*, 3(XXVII).
- Moraru, V. (2016). Valențele valorilor europene [Facets of European values]. *Moldoscopie (probleme de analiză politică)*, 2(LXXIII).
- Olimid, P. (2008). Tranziție și consolidare democratică în Sud-Estul Europei: strategii, modele, teorii și concepte [Democratic transition and consolidation in South-East Europe: Strategies, models, theories and concepts]. *Revista de Științe Politice, Revue des Sciences Politiques*, 18-19. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Anca_Parmena_Olimid/publication/26633539_Tranzitie_si_consolidare_democratica_in_SudEstul_Europei_s_trategii_modele_teorii_concepte/links/562d02af08ae22b17034bde6.pdf
- Parlamentul European a adoptat o rezoluție privind situația din Moldova, criticând dur autoritățile țării [The European Parliament adopted a resolution on the situation in Moldova, harshly criticizing the countries authorities]. (n.d.). Retrieved from <http://www.infotag.md/politics-ro/264752/>
- Procese de democratizare în Republica Moldova: Realități, tendințe, perspective [Democratization processes in the Republic of Moldova: Realities, trends, perspectives]. (n.d.). Retrieved from <http://iimdd.md/wp-content/uploads/2014/07/Materialele-conferin%C8%9Bei-20-mai-2014.pdf>
- Puterea politică și coeziunea socială în Republica Moldova din perspectiva integrării europene [Political power and social cohesion in the Republic of Moldova from the perspective of European integration]. (2010). Chișinău, Republic of Moldova: Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM. Retrieved from <http://iiesp.asm.md/wp-content/uploads/2011/01/IIESP-ASM.Mon.S.St.Pol.P.VARZARI.pdf>
- Sakwa, R. (2008). *Russian politics and society*. London, UK: Routledge.
- Sandu, A. (2015). Preliminaries to a social semiotic model of communicative action. *Postmodern Openings*, 6(2), 59-77. doi:10.18662/po/2015.0602.05

- Sandu, A. (2016). *Social construction of reality as communicative action*. Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Sandu, A. (2014). *The constructionist theory of speech as visual semiotics*. *Postmodern Openings*, 5(3), 49-66. doi:10.18662/po/2014.0503.04
- Sartori, G. (1999). *Teoria democrației reinterpretată* [The theory of democracy reinterpreted]. Iași, Romania: Polirom.
- Serensen, E., & Torfing, J. (2005). Network governance and post-liberal democracy. *Administrative Theory & Praxis*, 27(2), 197.
- Stănciugelu, I. (2009). Măștile comunicării. De la etică la comunicare și înapoi [The masks of communication. From ethics to communication and back]. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Irina_Stanciugelu/publication/259969605_Mastile_comunicarii_De_la_etica_la_manipulare_si_inapoi/links/0046352ebb7e90e619000000.pdf
- Starea democrației locale în Republica Moldova: raport de autoevaluare* [The state of local democracy in the Republic of Moldova: Self-assessment report]. (2017). Retrieved from http://www.viitorul.org/files/SoLD%20raport_Rom%20site.pdf